

N:o 30.

Auk. till Riksd. Kansli den 13 Mars 1882, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående försäljning af åtskilliga kronans egendomar.

(I. A.)

På derom af Kongl. Maj:t gjord framställning, medgaf 1874 års Riksdag, att sådana kronan tillhöriga, under Kammarkollegii förvaltning ställda och för statsverkets räkning utarrenderade hemman och lägenheter, för hvilka årliga arrendeafgiften icke öfversteg 200 kronor, och hvilkas bibehållande åt kronan icke på grund af befintlig skogstillgång eller af annan särskild anledning påkallades, skulle i den mån gällande arrendekontrakter efter uppsägning eller eljest närmade sig sitt slut, få, under iakttagande af de föreskrifter, Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt meddela, på offentlig auktion till den högstbjudande försälas under vilkor: att köpare, som sådant åstundade, skulle ega att, efter derom vid auktionen gjord anmälan, inbetala köpeskillingen under loppet af sex år med $\frac{1}{6}$ årligen, såvida han, för fullgörandet deraf, vid auktionstillfället stälde säkerhet; att högsta anbudets antaglighet komme att underställas Kongl. Maj:ts pröfning; att försäljningen skulle ega rum utan förbehåll af någon kronotionde eller sådan grundränta, som utginge endast af kronoskatteegendomar; samt att, sedan köpebref utfärdats, de sålda hemmanen och lägenheterna skulle komma att i jordeboken upptagas under titel "utsockne eller allmänt frälse" och för betecknande af denna deras natur påföras ränta till kronan i likhet med andra frälsehemman i orten. Till de egendomar, hvilkas försäljning

sålunda medgafs, hafva enligt Riksdagens i underdånig skrifvelse den 20 Maj 1879 anmälda, af Kongl. Maj:t den 6 Juni samma år godkända beslut, blifvit hänförda äfven de egendomar af enahanda beskaffenhet, hvilka, efter det beslutet år 1874 fattades, kommit under Kammarkollegii förvaltning; och är, i afseende på dispositionen af de genom försäljningen inflytande medlen genom Riksdagens år 1877 meddelade, af Kongl. Maj:t likaledes gillade beslut, stadgadt, att desamma må, i den mån tillfällen dertill sig yppa, användas till sådana inköp af skogbärande eller till skogsodling tjenlig mark, hvilka af Kongl. Maj:t pröfvas vara fördelaktiga och hvartill medel icke kunna beredas från det till skogsväsendet anvisade reservationsanslag; och har Kongl. Maj:t nu uti en till Riksdagen afgifven proposition (N:o 19), af den 23 December nästlidet år, med åberopande af ett samma proposition bilagdt statsrådsprotokoll öfver finansärenden för nämnde dag, föreslagit Riksdagen att, utan rubbning i förut fattade beslut rörande försäljning af hemman och lägenheter, hvilkas årliga arrende icke öfverstiger 200 kronor, medgifva:

att vid inträffande arrendeledighet af sådana kronan tillhöriga, under Kammarkollegii förvaltning befintliga och för statsverkets räkning utarrenderade egendomar, för hvilka årliga arrendeafgiften vore högre än 200 kronor, men icke öfverstege 500 kronor, det måtte bero af Kongl. Maj:t att, efter pröfning af omständigheterna i hvarje särskildt fall, förordna, huruvida egendomen fortfarande borde för kronan bibehållas eller till större eller mindre del försäljas;

att på enahanda sätt måtte förfaras äfven i afseende å dylika, i de norrländska länen belägna egendomar, för hvilka årliga arrendet öfverstiger 500 kronor;

att, der Kongl. Maj:t pröfvade försäljning böra ega rum, densamma måtte ske i den ordning och under de vilkor, som gälde för försäljningen af mindre hemman och lägenheter, med iakttagande derjemte af de särskilda bestämmelser Kongl. Maj:t kunde finna lämpligt att, vare sig i allmänhet eller i vissa fall, för försäljningen meddela;

samt att de genom den nu föreslagna försäljningen inflytande medlen måtte, intill dess annorlunda kunde af Kongl. Maj:t och Riksdagen beslutas, öfverlemnas till Riksgäldskontoret, för att genom uppköp af obligationer eller på annat sätt användas till afbetalning å statens för jernvägsbyggnader upptagna lån.

Stats-Utskottet, som tagit del så väl af den utredning i förevarande fråga, hvilken finnes intagen uti ofvanberörda statsrådsprotokoll öfver finansärenden äfvensom uti Kammarkollegii i ämnet afgifna, vid statsrådsprotokollet fogade utlåtande af den 25 November nästlidna år, som ock af de från Kongl. Maj:ts samtliga Befallningshafvande

infordrade yttranden i detta ärende, får till en början erinra, att vid behandling under de senaste riksdagarne af frågor utaf enahanda beskaffenhet som den nu föreliggande, dåvarande Stats-Utskott flerfaldiga gånger uttalat den åsigt, att en än vidare utsträckt försäljning af de för statsverkets räkning utarrenderade hemman och lägenheter skulle medföra stor fördel för det allmänna; och de resultat, som af de hittills beslutade försäljningarne vunnits, hafva alltjemt gifvit förnyad styrka åt en dylik åsigt. Enligt hvad af Herr Statsrådet och Chefen för Finansdepartementet vid ärendets föredragning inför Kongl. Maj:t yttrats, framginge af de uti Kammarkollegii förenämnda utlåtande meddelade upplysningar, att för de hittills sålda kronoegendomarne erhållits en köpeskilling, som med 150 procent öfverstege egendomarnes taxeringsvärde, och å hvilken räntan, beräknad efter fyra procent, vore nära *tre* gånger större, än den förut uppburna arrendeaftgiften. Härvid borde visserligen icke förbises, att, såsom Kammarkollegium erinrat, det vid tiden för egendomarnes försäljning för dem utgående arrende, hvilket blifvit till sitt dåvarande belopp bestämdt tjugu eller trettio år förut, icke kunde anses utvisa det arrendevärde, egendomarne vid försäljningen i verkligheten egt eller skulle betingat, om de upplåtits på nytt arrende i stället att säljas; men om man antog, att vid ny utarrendering det gamla arrendet skulle ökats i samma proportion, som arrendeaftgiften stegrats för de åt kronan bibehållna egendomar, hvilka under senare åren blifvit på nya arrenden upplåtna — och någon anledning att förutsätta en *större* ökning i arrendet för de sålda egendomarne förefunnes ej — skulle, enligt hvad kollegii utredning gäfvit vid handen, den nya arrendesumman i allt fall icke hafva ställt sig i fördelaktigare förhållande till den för egendomarne erhållna köpeskilling, än att den representerat en ränta derå af 2,1 till 2,2 procent. Häraf syntes otvetydigt framgå, att den beslutade och till en del verkställda försäljningen varit en finansiellt riktig åtgärd, och detta så mycket mer, som derigenom en icke oväsentlig besparing uppstode i utgifter för arrendeuppskattningar, syner och besigtningar m. m., hvilka utgifter drabbade de smärre fastigheterna vida tyngre än de större. Men, utom den omedelbara ekonomiska vinsten genom ökad kapitaltillgång och afkomst samt minskade omkostnader, medförde försäljningen af de smärre fastigheterna en annan och än mer betydande fördel derutinnan, att de myndigheter, åt hvilka domänernas administration vore eller kunde vardas öfverlemnad, frigjorda från de tyngande förvaltningsbestyren för de mindre egendomarne, blefve i tillfälle att med samlad kraft egna sig åt vården om och tillsynen öfver de genom sitt högre värde för kronan långt vigtigare större egendomarne och derigenom med mera

framgång verka för dessas tidsenliga förkofran. Med afseende å hvad sålunda blifvit af Herr Departementschefen anfördt, och då de gynn samma ekonomiska resultat, som visat sig af de hittills skedda försäljningarne, otvifvelaktigt kunna förväntas jemväl af en försäljning i större omfattning, har Utskottet, som icke velat lemna oanmärkt, att en fördel för det allmänna skulle vinnas äfven derutinnan att å ifrågasvarande egendomar, om de af enskilde förvärfvades, antagligen skulle komma att nedläggas större uppoftningar i arbete och penningar, än som vore att förvänta, derest de fortfarande blefve på arrende upplåtna, ansett önskligt, att den nu pågående försäljningen af kronoegendomarne må utsträckas.

Beträffande det omfång, som bör gifvas åt en sålunda utsträckt försäljning, har Utskottet, i likhet med hvad Kongl. Maj:t föreslagit, ansett, att försäljningen bör omfatta de fastigheter, för hvilka det hittills utgående arrendet icke öfverstiger 500 kronor. Uti ofvannämnda underdåniga utlåtande har Kammarkollegium hemställt, att försäljningen skulle göras beroende icke af det för egendomarne utgående arrende, utan af det arrendevärde, egendom vid företagen arrendeuppskattning ansåges ega, samt att med tillämpning häraf jemväl å den försäljning, som enligt fattade beslut redan pågår, försäljningen skulle komma att omfatta de egendomar, för hvilka vid arrendeuppskattning icke fastställes högre maximiarrende än 500 kronor. Men då enligt den erfarenhet, som vunnits af de under senare åren verkställda utarrenderingar, det, i enlighet med hvad till statsrådsprotokollet finnes anfördt, måste förutsättas, att arrendevärdet vid nu förestående nya arrendeuppskattningar kommer att stiga med i medeltal 50 procent, är det uppenbart, att, med antagande af kollegii förslag, som icke lemna tillfälle att med säkerhet bedöma, hvilken omfattning i afseende å egendomarnes antal försäljningen högst skulle kunna erhålla, utsträckningen i försäljningen skulle blifva snart sagdt ingen eller åtminstone ytterst obetydlig, helst inskränkningar i den nu åsyftade försäljningen i vissa fall måste ega rum. Från försäljningen skulle nemligen, enligt hvad Kongl. Maj:t föreslagit, komma att undantagas dels de egendomar som till följd af i orten pågående eller förestående utdiknings- och vattenafledningsföretag eller andra omständigheter kunde förväntas inom en närmare framtid erhålla ett synnerligen ökad värde, eller som lämpade sig att sammanslås med annan angränsande, kronan tillhörig jordbruksfastighet, eller kunde för något särskildt statsändamål anses behöfliga, dels ock mark, hvilken egnade sig för skogsbörd och vore så belägen, att den med fördel kunde till förvaltning af skogsstaten öfvertagas.

Enligt bifogade utdrag af en utaf Kammarkollegium upprättad

tabell, utvisande antalet m. m. af de för statsverket utarrenderade egendomar, som gifva årligt arrende mellan 200 och 500 kronor, skulle de nya fastigheter, hvilka jemlikt förenämnda förslag skulle till försäljning ifrågakomma, utgöra tillsammans 951 med ett taxeringsvärde af 8,324,740 kronor; men af dessa fastigheter skulle utan tvifvel en icke ringa del komma att från försäljning undantagas, om ofvan angifna grunder vid försäljningen varda följde. Vid de många tillfällen, när fråga om en utsträckt försäljning af kronans utarrenderade egendomar varit å bane inom Riksdagen, har såsom skäl deremot, bland annat, anförts, att ett samtidigt utbudande af ett större antal kronoegendomar skulle verka till nedtryckning i fastighetsvärdet; och i anledning häraf finnes uti förenämnda statsrådsprotokoll upplyst, att, då försäljningen af kronoegendomarne komme att ske i mån af inträffande arrendeledighet, medeltalet af de årligen för hela riket till försäljning ifrågakommande egendomarne, med inberäkning jemväl af osålda lägenheter med arrende icke öfverstigande 200 kronor, icke komme att uppgå till högre antal än 79, samt att, förutom under året 1891, då till försäljning skulle kunna ifrågakomma 157 fastigheter, deribland dock 50 såsom särskilda egendomar upptagna lotter i Upsala hofstalläng, högsta antalet egendomar, som något år skulle kunna utbudas, komme att utgöra 111. Ehuru i och för sig betydande, syntes denna siffra, om densamma fördelades på de 18 län, inom hvilka egendomarne vore belägna, och vidare det antal fastigheter afräknades, som kunde antagas komma att från försäljning undantagas, icke vara egnad att ingifva några allvarliga farhågor för fastighetsvärdets nedgång, särdeles om afseende tillika fästes vid de ifrågavarande egendomarnes jemförelsevis ringa betydenhet och värde.

Hvad särskildt anginge kronoegendomarne i de norrländska länen, upplystes af Kammarkollegii utlåtande, att derest försäljning blefve medgifven af alla egendomar, som lemnade en arrendeaftgift, icke öfverstigande 500 kronor, endast 24 egendomar skulle på grund af högre arrendebelopp blifva af försäljningsbeslutet oberörda, deraf

13 i Jemtlands	län med årligt arrende af 15,523 kronor 84 öre och taxeringsvärde af 235,500 kronor,
8 i Gefleborgs	„ „ d:o „ 6,185 „ 40 „ „ „ „ 162,900 „
1 i Vesterbottens	„ „ d:o „ 668 „ 85 „ „ „ „ 25,000 „
och 2 i Norrbottens	„ „ d:o „ 2,706 „ 10 „ „ „ „ 46,400 „

Då, enligt hvad kollegium vitsordat, det nuvarande arrendet för flera bland dessa egendomar vore hufvudsakligen beroende af tillydande stora skogar, hvilka vid ny utarrendering torde komma att från egendomarne skiljas, för att utläggas till kronoparker, vore det, enligt hvad

i statsrådsprotokollet vidare meddelats, antagligt, att arrendet för en del af dessa egendomar framdeles kommer att nedgå under det belopp af 500 kronor, som nu blifvit ifrågasatt såsom gräns för försäljningen. Vid detta förhållande, och då bibehållandet inom de vidsträckta norrländska länen af endast en eller annan jordbruksdomän i hvarje län icke kunde anses med en klok administration förenligt, vore det önskligt, att de berörda 24 egendomarne, ehuru nu lemnande högre arrende än 500 kronor, kunde varda inbegripne bland dem, om hvilkas försäljning Kongl. Maj:t skulle ega att förordna, derest icke särskilda förhållanden påkallade deras fortfarande användning för kronans räkning; och har Utskottet, under förutsättning att, såsom ofvan finnes antydt, de till de norrländska egendomarne hörande skogar, då sådant befinnes vara tjenligt, varda från försäljningen undantagne, icke haft något att erinra mot samtliga dessa egendoms försäljning på enahanda sätt, som föreslagits i afseende å öfriga till försäljning nu ifrågasatta egendomar.

Hvad slutligen angår dispositionen af de medel, som komma att inflyta för de egendomar, om hvilkas försäljning nu är fråga, anföres vidare uti förenämnda statsrådsprotokoll, att det icke syntes böra ifrågasättas, att desamma skulle användas på samma sätt som köpeskillingarne för de egendomar, hvilkas försäljning redan nu pågår, eller till inköp af skogbärande eller till skogsodling tjenlig mark. De till Kongl. Maj:ts förfogande redan ställda försäljningsmedlen tillika med de belopp, som kunde disponeras af reservationsanslaget till skogsväsendet, borde blifva tillräckliga för de skogsköp, hvartill lägliga tillfällen kunde erbjuda sig inom orter, der förvärfvandets af skog för kronans räkning syntes böra eftersträvas. Icke heller kunde det anses lämpligt att, om kronan afhänder sig en del af sina jordbruksfastigheter i det särskilda syftet att begränsa området för denna förvaltningsgren, inköpa andra dylika egendomar i de såldas ställe, och om i ett eller annat fall för arrondering af några smärre domäner eller af annan anledning förvärfvandets af någon jordbruksfastighet skulle finnas önskligt, kunde särskild framställning derom till Riksdagen aflåtas. Att tillstyrka en disposition af de inflytande försäljningsmedlen, som innebure den realiserade kapitaltillgångens förvandling till lös egendom, vore dock betänkligt, och förhandlingarne inom Riksdagen vid de tillfällen, då fråga der förevarit om försäljning af kronans egendomar, syntes tillräckligt utvisa, att, derest en sådan användning af försäljningsmedlen ifrågasattes, Riksdagens bifall till en utsträckt försäljning svårigen skulle kunna förväntas. Fasthölle man vid önskan att för den tillgång, som här vore i fråga, fortfarande bibehålla karakteren

af fast egendom, men ansåge det icke böra ifrågakomma att för de inflytande försäljningsmedlen inköpa vare sig andra jordbruksegendomar eller skogsmark, syntes det ligga nära till hands att, såsom motionärer inom Riksdagen vid flera tillfällen föreslagit, använda försäljningsmedlen för afbetalning å statens för jernvägsbyggnader upptagna lån. Då den sålunda tillkomna skulden i sjelfva verket vore att betrakta såsom en ogulden del af de utgifter, med hvilka jernvägarnes åstadkommande varit förenadt, och jernvägarne följaktligen först i den mån berörda skuld infriades kunde anses vara en statens ograverade egendom, måste det erkännas, att genom de ifrågavarande försäljningsmedlens användning på nu angifvet sätt staten, i stället för de fastigheter den afhände sig, förvärfvade en annan fast egendom, som med hänsyn till förändrade tidsförhållanden måste anses i värde och betydelse åtminstone fullt jemförlig med den sålda. På samma gång således de, hvilka strängt påyrkade att kronans fasta egendom måtte bibehållas oförminskad, borde med en sådan disposition af medlen finna sig tillfredsstälde, skulle derigenom äfven vinnas den synnerligen beaktansvärda fördelen af en hastigare minskning i den utländska statsskulden. Utskottet, som delar den uppfattning, hvilken sålunda legat till grund för Kongl. Maj:ts hemställan, att de genom den nu föreslagna försäljningen inflytande medlen måtte öfverlemnas till Riksgäldskontoret för att genom uppköp af obligationer eller på annat sätt användas till afbetalning å statens för jernvägsbyggnader upptagna lån, har emellertid velat framhålla önskvärdheten deraf, att de för dessa försäljningsmedel inköpta obligationer varda makulerade, på det att än tydligare må framgå, att med ifrågavarande försäljning endast afsetts, att staten må i stället för egendom, som icke lemnar skälig afkastning, och hvars förvaltning medför alltför dryga kostnader, afbördas sig skuld å annan statens fasta egendom.

På grund af hvad sålunda anförts, och med hänvisande till hvad i öfrigt finnes uti ofta berörda statsrådsprotokoll i ämnet meddeladt, får Utskottet alltså hemställa,

att hvad Kongl. Maj:t i förevarande hänseende föreslagit måtte vinna Riksdagens bifall.

Stockholm den 13 Mars 1882.

På Stats-Utskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.

Reservationer:

af Herr Grefve *G. Sparre*;

af Herr *R. Montgomery-Cederhielm*, hvilken instämde i förra delen af Utskottets yttrande till och med orden (å 4:de sidan): "ansett önskligt, att den nu pågående försäljningen af kronoegendomarne må utsträckas", men ansåg öfriga delen af Utlåtandet samt Utskottets hemställan böra på följande sätt affattas:

I fråga om det omfång, som borde gifvas åt en sålunda utsträckt försäljning, vore, enligt hvad af förenämnda statsrådsprotokoll inhemtas, Herr Departementschefen visserligen med Kammarkollegium ense derom, att i alla händelser de egendomar icke borde afyttras, som, till följd af i orten pågående eller förestående utdiknings- och vattenafledningsföretag eller andra omständigheter, såsom exempelvis belägenhet i den omedelbara närheten till en stad eller uppväxande handelsplats, kunde förväntas inom en närmare framtid erhålla ett ökad värde, och ansåge Herr Departementschefen äfven, att försäljning icke heller borde ifrågakomma af egendom, som lämpade sig att sammanslås med annan angränsande, kronan tillhörig jordbruksfastighet, eller kunde för något särskildt statsändamål anses behöflig, likasom att från försäljning borde undantagas mark, som egnade sig för skogsbörd och vore så belägen, att den med fördel kunde till förvaltning af skogsstaten öfvertagas. Det syntes följaktligen och med fästadt afseende jemväl å önskligheten deraf att vid inträffande sämre konjunkturer försäljningsåtgärder måtte kunna inställas, lämpligt att, på sätt Kammarkollegium tillstyrkt, det beslut, som kunde fattas om en utsträckt försäljning, icke måtte göras ovilkorligt, utan att åt Kongl. Maj:t måtte öfverlemnas att, inom de gränser för försäljningen Riksdagen kunde på Kongl. Maj:ts framställning utstaka, efter pröfning af omständigheterna i hvarje särskildt fall afgöra, huruvida vid inträffande arrendeledighet en egendom borde försäljas eller icke. Deremot ansåge sig Herr Departementschefen icke böra biträda det förslag, Kammarkollegium framställt i afseende på gränserna för försäljningen. Kollegii hemställan i denna del ginge ut derpå, att försäljningen skulle göras beroende, icke af det för egendomarne utgående arrende, utan af det arrendevärde, egendom vid företagen arrendeuppskattning ansåges ega, samt att, med tillämpning

häraf jemväl å den försäljning, som enligt fattade beslut redan nu påginge, försäljningen skulle komma att omfatta de egendomar, för hvilka vid arrendeuppskattning icke fastställdes högre maximiarrende än 500 kronor. Om, med ledning af de upplysningar, kollegium lemnat rörande de under de senare åren verkställda utarrenderingar, det finge förutsättas, att arrendevärdet vid nu förestående nya arrendeuppskattningar kommer att stiga med i medeltal omkring 50 procent, vore det uppenbart, att, med antagande af detta kollegii förslag och med de ytterligare inskränkningar i afseende å försäljningen nyss angifvits såsom erforderliga, den åsyftade utsträckningen i försäljningen skulle blifva snart sagdt ingen eller åtminstone ytterst obetydlig; och derest det ändamål, hvartill försäljningsåtgärderna borde företrädesvis syfta, eller beredande af tillfälle för de förvaltande myndigheterna att mera odeladt egna sig åt de större och värderikare egendomarnes förkofran, skall i någon afsevärd mån kunna vinnas, borde försäljningen, i enlighet med hvad flere Kongl. Maj:ts Befallningshafvande tillstyrkt, utsträckas till de fastigheter, för hvilka det hittills utgående arrendet icke öfverstege 500 kronor. Ett förslag i denna syftning syntes äfven i det hänseendet ega företräde framför Kammarkollegii förslag, att det lemnade tillfälle att med säkerhet bedöma, hvilken omfattning försäljningen högst skulle kunna erhålla, under det att man för sitt omdöme härutinnan enligt kollegii förslag blefve hänvisad endast till mer eller mindre ovissa antaganden.

Utskottet, som icke haft något att erinra deremot, att, på sätt Kongl. Maj:t föreslagit, det må öfverlemnas åt Kongl. Maj:t att, efter pröfning af omständigheterna i hvarje särskildt fall, förordna, huruvida egendom fortfarande bör för kronan bibehållas eller till större eller mindre del försäljas, har deremot, i likhet med hvad Kammarkollegium hemställt, ansett, att endast de kronoegendomar, för hvilka vid företagen arrendeuppskattning det af vederbörande myndigheter fastställda maximiarrendebeloppet icke öfverstiger 500 kronor, må till försäljning ifrågakomma. Det har nemligen synts Utskottet betänkligt att, innan fullständigare erfarenhet vunnits beträffande den redan förut beslutade afyttringen af kronolägenheter, alltför mycket utsträcka försäljningen. Enligt hvad Kammarkollegium anført, kunde det, så länge det var fråga om försäljning af allenast de allra minsta egendomarne, i sjelfva verket vara af föga vigt, om gränsen för försäljningen bestämdes efter senaste arrendeafgift eller efter det arrendevärde, som vid tiden för försäljningen kunde egendomen tillkomma, men i fråga om de medelstora egendomarne ville det synas kollegium, som

om, före afgörandet af frågan om deras försäljning, uppskattning i vanlig ordning af deras arrendevärde borde ega rum och endast de egendomar till försäljning ifrågakomma, för hvilka det dervid åsatta maximiarrendet ej uppginge till 500 kronor. Om än, såsom i statsrådsprotokollet finnes anfördt, man enligt detta förslag blefve för bedömandet af hvilken omfattning försäljningen högst skulle kunna erhålla hänvisad endast till mer eller mindre ovissa antaganden, föreställer sig dock Utskottet att härpå borde hvila ringa vikt, enär de inflytande köpeskillingarne skulle komma att användas för ett ändamål, hvilket icke med nödvändighet erfordrar kalkyl öfver storleken af de medel, som skulle komma att blifva dertill disponibla. Af större betydelse synes deremot vara, att, derest Riksdagen finner med statens fördel öfverensstämmande, att egendomar, hvilkas arrendevärden icke öfverstiga 500 kronor, skola afyttras, visshet vinnes derom, att endast dylika egendomar varda försålda; då deremot den af Kongl. Maj:t föreslagna försäljning icke lemnar tillfälle till säkert bedömande, i huru hög grad värdet å de till försäljning ifrågasatta egendomarne må komma att öfverstiga det, som motsvaras af ett till 500 kronor uppgående arrende.

Hvad särskildt anginge kronoegendomarne i de norrländska länen, upplystes af Kammarkollegii utlåtande, att derest försäljning blefve medgifven af alla egendomar, som lemnade en arrendeafgift, icke öfverstigande 500 kronor, endast 24 egendomar skulle på grund af högre arrendebelopp blifva af försäljningsbeslutet oberörda, deraf

13 i Jemtlands	län med årligt arrende af 15,523 kronor 84 öre och taxeringsvärde af 235,500 kronor,
8 i Gefleborgs	” ” d:o ” 6,185 ” 40 ” ” ” ” 162,900 ”
1 i Vesterbottens	” ” d:o ” 668 ” 85 ” ” ” ” 25,000 ”
och 2 i Norrbottens	” ” d:o ” 2,706 ” 10 ” ” ” ” 46,400 ”

Då, enligt hvad collegium vitsordat, det nuvarande arrendet för flera bland dessa egendomar vore hufvudsakligen beroende af tillydande stora skogar, hvilka vid ny utarrendering torde komma att från egendomarne skiljas, för att utläggas till kronoparker, vore det, enligt hvad i statsrådsprotokollet vidare meddelats, antagligt, att arrendet för en del af dessa egendomar framdeles kommer att nedgå under det belopp af 500 kronor, som nu blifvit ifrågasatt såsom gräns för försäljningen. Vid detta förhållande, och då bibehållandet inom de vidsträckta norrländska länen af endast en eller annan jordbruksdomän i hvarje län icke kunde anses med en klok administration förenligt, vore det önskligt, att de berörda 24 egendomarne, ehuru nu lemnande högre arrende än 500 kronor, kunde varda inbegripne bland dem, om hvilkas för-

säljning Kongl. Maj:t skulle ega att förordna, derest icke särskilda förhållanden påkallade deras fortfarande användning för kronans räkning; och har Utskottet, under förutsättning att, såsom ofvan finnes antydt, de till de norrländska egendomarne hörande skogar, då sådant befinnes vara tjenligt, varda från försäljningen undantagne, icke haft något att erinra mot samtliga dessa egendomars försäljning på enahanda sätt, som föreslagits i afseende å öfriga till försäljning nu ifrågasatta egendomar.

Hvad slutligen angår dispositionen af de medel, som komma att inflyta för de egendomar, om hvilkas försäljning nu är fråga, anføres vidare uti förenämnda statsrådsprotokoll, att det icke syntes böra ifrågasättas, att desamma skulle användas på samma sätt som köpeskillingarne för de egendomar, hvilkas försäljning redan nu pågår, eller till inköp af skogbärande eller till skogsodling tjenlig mark. De till Kongl. Maj:ts förfogande redan ställda försäljningsmedlen tillika med de belopp, som kunde disponeras af reservationsanslaget till skogsväsendet, borde blifva tillräckliga för de skogsköp, hvartill lägliga tillfällen kunde erbjuda sig inom orter, der förvärfvandet af skog för kronans räkning syntes böra eftersträvas. Icke heller kunde det anses lämpligt att, om kronan afhänder sig en del af sina jordbruksfastigheter i det särskilda syftet att begränsa området för denna förvaltningsgren, inköpa andra dylika egendomar i de såldas ställe, och om i ett eller annat fall för arrondering af några smärre domäner eller af annan anledning förvärfvandet af någon jordbruksfastighet skulle finnas önskligt, kunde särskild framställning derom till Riksdagen aflåtas. Att tillstyrka en disposition af de inflytande försäljningsmedlen, som innebure den realiserade kapitaltillgångens förvandling till lös egendom, vore dock betänkligt, och förhandlingarne inom Riksdagen vid de tillfällen, då fråga der förevarit om försäljning af kronans egendomar, syntes tillräckligt utvisa, att, derest en sådan användning af försäljningsmedlen ifrågasattes, Riksdagens bifall till en utsträckt försäljning svårligen skulle kunna förväntas. Fasthölle man vid önskan att för den tillgång, som här vore i fråga, fortfarande bibehålla karakteren af fast egendom, men ansåge det icke böra ifrågakomma att för de inflytande försäljningsmedlen inköpa vare sig andra jordbruksegendomar eller skogsmark, syntes det ligga nära till hands att, såsom motionärer inom Riksdagen vid flera tillfällen föreslagit, använda försäljningsmedlen för afbetalning å statens för jernvägsbyggnader upptagna lån. Då den sålunda tillkomna skulden i sjelfva verket vore att betrakta såsom en ogulden del af de utgifter, med hvilka jernvägarnes åstadkommande varit förenadt, och jernvägarne följaktligen först i den mån

berörda skuld infriades kunde anses vara en statens ograverade egendom, måste det erkännas, att genom de ifrågavarande försäljningsmedlens användning på nu angifvet sätt staten, i stället för de fastigheter den afhände sig, förvärfvade en annan fast egendom, som med hänsyn till förändrade tidsförhållanden måste anses i värde och betydelse åtminstone fullt jemförlig med den sålda. På samma gång således de, hvilka strängt påyrkade att kronans fasta egendom måtte bibehållas oförminskad, borde med en sådan disposition af medlen finna sig tillfredsstälde, skulle derigenom äfven vinnas den synnerligen beaktansvärda fördelen af en hastigare minskning i den utländska statsskulden. Utskottet, som delar den uppfattning, hvilken sålunda legat till grund för Kongl. Maj:ts hemställan, att de genom den nu föreslagna försäljningen inflytande medlen måtte öfverlemnas till Riksgäldskontoret för att genom uppköp af obligationer eller på annat sätt användas till afbetalning å statens för jernvägsbyggnader upptagna lån, har emellertid velat framhålla önskvärdheten deraf, att de för dessa försäljningsmedel inköpta obligationer varda makulerade, på det att än tydligare må framgå, att med ifrågavarande försäljning endast afsetts, att staten må i stället för egendom, som icke lemnar skälig afkastning, och hvars förvaltning medför alltför dryga kostnader, afbördas sig skuld å annan statens fasta egendom.

På grund af hvad sålunda anförts, och med hänvisande till hvad i öfrigt finnes uti ofta berörda statsrådsprotokoll meddeladt, får Utskottet, som till upplysning i ämnet velat bifoga en tabell, utvisande antalet och arrendet m. m. af de för statsverkets räkning utarrenderade kronoegendomar, hvilka gifva i årligt arrende emellan 200 och 500 kronor, alltså hemställa:

att Riksdagen, utan rubbning i förut fattade beslut rörande försäljning af hemman och lägenheter, hvilkas årliga arrende icke öfverstiger 200 kronor, måtte medgifva:

att vid inträffande arrendeledighet af sådana kronan tillhöriga, under Kammarkollegii förvaltning nu befintliga och för statsverkets räkning utarrenderade egendomar, för hvilka, vid företagen arrend uppskattning till utarrendering, årliga arrendeaafgiften fastställes till högre belopp än 200 kronor, men icke utöfver 500 kronor, det må bero af Kongl. Maj:t att, efter pröfning af omständigheterna i hvarje särskildt fall, förordna huruvida egendomen fortfarande bör för

kronan bibehållas eller till större eller mindre del försäljas;

att på enahanda sätt må förfaras äfven i afseende å dylika i de norrländska länen belägna egendomar, för hvilka årliga arrendet befinnes komma att öfverstiga 500 kronor;

att, der Kongl. Maj:t pröfvar försäljningen böra ega rum, densamma må ske i den ordning och under de villkor, som nu gälla för försäljningen af mindre hemman och lägenheter, med iakttagande derjemte af de särskilda bestämmelser, Kongl. Maj:t kan finna lämpligt att, vare sig i allmänhet eller i vissa fall, för försäljningen meddela; samt

att de genom den nu föreslagna försäljningen inflytande medlen må, intill dess annorlunda kan af Kongl. Maj:t och Riksdagen beslutas, öfverlemnas till Riksgäldskontoret, för att genom uppköp af obligationer eller på annat sätt användas till afbetalning å statens för jernvägsbyggnader upptagna lån.»

Häruti instämde Herrar *F. F. Carlson, R. Törnebladh* och *J. Widén*.

af Herr *L. Nordenfelt*: "Ehuru det icke kan bestridas att förvaltningen af statens domäner skulle förenklas, om försäljning komme att ske såväl af sådane egendomar, som i arrende lemna högst 500 kronor, som af dem, hvilka äro belägna i de norrländska länen, anser jag mig likväl icke kunna tillstyrka bifall till Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga proposition i alla dess delar.

Den föreslagna försäljningen af de norrländska egendomarne synes mig fördelaktig med afseende på kostnaden af dessa egendomarers tillsyn och förvaltning och emedan afgörandet af denna fråga i någon mån kan inverka på domänförvaltningens organisation, anser jag af vigt att beslut derom nu af Riksdagen varder fattadt.

Deremot synes mig, utan någon väsentlig olägenhet, frågan om hvilka egendomar i öfrigt böra försäljas kunna uppskjutas och framdeles för hvarje särskild egendom underställas Riksdagens pröfning.

Det finnes sannolikt flere små egendomar, belägna så nära hvarandra eller nära till större domäner, att tillsyn och förvaltning af de förre icke bör förorsaka särdeles stor kostnad.

Vissa små egendomar kunna äfven måhända med fördel förstoras genom tillköpande af andra. Det sätt, på hvilket de inflytande köpe-

skillingarne varda använda, synes ock utöfva ett väsentligt inflytande på beslutet om den ifrågavarande försäljningen.

I händelse dessa medel användas till inköp af andra bättre belägna eller större egendomar och försäljning sker under tider, då fast egendom står i högt pris, samt inköp, då sådan egendom tillfälligt fallit i värde, synes åtgärden böra blifva för statsverket vinstgifvande, men om köpeskillingarne skola användas till inköp af statens obligationer, kan ett motsatt förhållande möjligen inträffa. Det synes icke heller vara afgjort, att de egendomar, som nu ifrågasättas till försäljning, komma att lemna lika högt öfverpris öfver taxeringsvärdena som de förut försålda mindre egendomarne.

Den fasta egendomen stiger otvifvelaktigt i värde, hvaremot räntan på statsskulden genom konvertering kan komma att nedgå.

Obligationerna kunna blifva bortstulna, innan de makuleras, eller kunna efter Riksdagens beslut användas för andra ändamål. Afkastningen af domänerna är i allmänhet oberoende af konjunkturerna under särskilda år, och den fasta egendomen finnes qvar samt kan, om fäderneslandet någon gång skulle komma i ytterlig fara, under alla förhållanden belånas och är alltså en alltid säker reserv. Jag anser förden skull att statens fasta egendom icke bör förminskas utan sådane fullkomligt afgörande skäl, som icke nu synas föreligga, och föreslår vördsamt,

att Riksdagen utan rubbning af förut fattade beslut, rörande såväl försäljning af hemman och lägenheter, hvilkas årliga arrende icke öfverstiger 200 kronor, som användandet af inflytande köpeskillingar för dessa egendomar, måtte, med afslag af Kongl. Maj:ts proposition, i öfriga delar medgifva:

att, vid inträffande arrendeledighet af de i Norrland belägna, kronan tillhöriga, under Kammarkollegii förvaltning nu befintliga, för statsverkets räkning utarrenderade egendomarne, det må bero af Kongl. Maj:t att, efter pröfning af omständigheterna i hvarje särskildt fall, förordna huruvida egendomen fortfarande bör för kronan bibehållas eller till större eller mindre del försäljas, dock under förbehåll att de för dessa försäljningar inflytande köpeskillingar efter Kongl. Maj:ts pröfning varda använda till inköp vare sig af större egendomar eller af mindre sådane, som äro belägna nära intill förut befintliga statsdomäner;

att, der Kongl. Maj:t pröfvar försäljningen böra ega rum, densamma må ske i den ordning och under de villkor, som nu gälla för försäljningen af mindre hemman och lägenheter, med iakttagande derjemte af de särskilda bestämmelser, Kongl. Maj:t kan finna lämpligt att, vare sig i allmänhet eller i vissa fall, för försäljningen meddela; samt

att de genom den nu föreslagna försäljningen inflytande medlen skola, intill dess de varda enligt Kongl. Maj:ts beslut använda till inköpande af annan fast egendom, öfverlemnas till Riksgäldskontoret.»

af Herrar Grefve *C. Beck-Friis*, *K. O. Ljungqvist* och Friherre *R. von Kræmer*, hvilka yrkade afslag å Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning;

af Herr *O. Evers*;

af Herr Grefve *K. Posse*: »Då jag icke kan med Utskottet instämma i den af detsamma uttalade åsigt, att omsättningen af köpeskillingar för försålda domäner genom uppköp af obligationer eller att på annat sätt använda desamma till afbetalning å statens för jernvägsbyggnader upptagna lån är att jemföra med utbyte af en fast egendom mot en annan och dels icke kan som ett axiom antaga, att derigenom man minskar statens tillgångar samtidigt och till lika belopp med dess skulder, man genom denna förenklade affär betryggat eller förbättrat statens ekonomiska ställning, då man fortfarande är och förblifver oförhindrad att i samma eller större mån återigen öka skulderna, hvilket då blifver så mycket vådligare, som man redan minskat tillgångarne, så kan jag ej instämma i det slut Utskottet stannat, eller på sätt Kongl. Maj:t föreslagit använda de köpeskillingar, som kunna inflyta för försålda domäner, men, då deremot icke kan förnekas, att någon minskning i antalet af de smärre domänerna kan bereda en lättnad i förvaltningen af denna statsegendom, och då jag ej anser en sådan försäljning vådlig eller skadlig med de begränsningar Kongl. Maj:t anført i sin nu afgifna nådiga proposition (N:o 19, sid. 6) — såvida man använder de härför inflytande köpeskillingar till inköp af annan lättsköttare statsegendom, vare sig i större domäner eller ock mindre sådane, som angränsa förutvarande och hvarigenom säkerligen också skall vinnas tillfälle att öka statens skogsarealer, samt ej utsträcka försäljningen fortare än man kan *med fördel för staten* inköpa nu omnämnda

egendomar, så vill jag ej alldeles motsätta mig ett sådant utbyte; men då med nu angifna begränsning antagligen ej blefve möjligt att i södra och i mellersta Sverige utsträcka denna försäljning så, som Kongl. Maj:t föreslagit, samt då omtänksamheten torde fordra, att, såsom Kammarkollegium anført, en uppskattning af arrendevärdet bör föregå försäljningen, anser jag i likhet med nämnda collegium att denna försäljning bör inskränkas till de domäner inom södra och mellersta Sverige, för hvilka, efter föregående arrendeuppskattning, arrendevärdet ej blifver fastställt till mera än 500 kronor, hvaremot, då antagligen de i Norrland befintliga, som vid arrendeuppskattning på så sätt skulle komma att öfverstiga 500 kronors arrendevärde, skulle blifva till antalet få, sedan större delen af skogsarealen blifvit från dem afskild, äfvensom deras förvaltning skulle för kronan blifva jemförelsevis besvärlig, så anser jag att någon begränsning i värdet ej behöfver bestämmas för deras försäljning.

På grund af hvad nu anförts får jag hemställa,

att Riksdagen utan rubbning i förut fattade beslut rörande försäljning af hemman och lägenheter, hvilkas årliga arrende icke öfverstiger 200 kronor, måtte medgifva:

att vid inträffande arrendeledighet af sådana kronan tillhöriga, under Kammarkollegii förvaltning nu befintliga och för statsverkets räkning utarrenderade egendomar, för hvilka, vid företagen arrendeuppskattning till utarrendering, årliga arrendeagiften fastställas till högre belopp än 200 kronor, men icke öfver 500 kronor, det må bero af Kongl. Maj:t att efter omständigheterna i hvarje särskildt fall förordna, huruvida egendomen fortfarande bör för kronan bibehållas eller till större eller mindre del försäljas, börande dock denna försäljning ej utsträckas i större omfattning, än att derför inflytande köpeskillingar kunna finna användning, att med fördel för statens räkning inköpa, antingen större domäner eller ock mindre sådana, som i södra och mellersta Sverige angränsa förut befintliga statsdomäner samt i afvaktande på en sådan användning inflytande köpeskillingar ej må samlas till högre belopp än 500,000 kronor;

att på enahanda sätt må förfaras äfven i afseende å dylika i de norrländska länen belägna domä-

ner, äfven om, efter företagen arrendeuppskattning till utarrendering, årliga arrendeafgiften fastställes till högre belopp än 500 kronor;

att, der Kongl. Maj:t pröfvar försäljning böra ega rum, densamma må ske i den ordning och under de villkor, som nu gälla för försäljning af mindre hemman och lägenheter, med iakttagande derjemte af de särskilda bestämmelser Kongl. Maj:t kan finna lämpligt att, vare sig i allmänhet eller i vissa fall, för försäljningen meddela, samt

att de genom den nu föreslagna försäljningen inflytande medlen skola, intill dess Kongl. Maj:t kan finna lämpligt att om deras användande förordna, till förvaltning af Riksgäldskontoret öfverlemnas, för att derefter ställas till Kongl. Maj:ts disposition i den mån sådant för nu bestämda ändamål kan erfordras.»

Herrar *E. Key* och Friherre *F. von Essen* hafva begärt få antecknadt, att de hos Utskottet icke deltagit i behandlingen af förevarande ärende.

T a b e l l,

utvisande såväl antal, arrende och bevillningstaxeringsvärde som arrendeinkomst, uttryckt i procent af taxeringsvärdet, af sådana för statsverkets räkning utarrenderade kronoegendomar, som gifva i årligt arrende mellan 200 och 500 kronor.

200—300 kronor.

L ä n.	Antal egen- domar.	Arrende i penningar.	Taxerings- värde.	Arrende i procent af taxe- rings- värdet.	
Stockholm	10	2,647	07	71,700	3,7
Upsala	15	3,678	46	96,300	3,8
Södermanland	15	3,787	92	88,200	4,3
Östergötland	25	6,501	51	138,540	4,7
Jönköping	46	11,710	75	261,610	4,5
Kronoberg	36	9,020	69	274,300	3,3
Kalmar	13	3,026	48	78,100	3,9
Gotland	9	2,199	33	47,200	4,7
Blekinge	1	230	—	7,000	3,3
Kristianstad	26	6,548	48	192,000	3,4
Malmöhus	8	2,083	35	51,700	4,
Halland	5	1,324	13	30,300	4,4
Göteborg	8	1,991	58	37,500	5,3
Elfsborg	39	9,943	82	291,500	3,4
Skaraborg	36	9,259	30	320,150	2,9
Värmland	7	1,829	36	78,700	2,3
Örebro	6	1,474	65	37,520	3,9
Vestmanland	10	2,558	97	69,200	3,7
Kopparberg	6	1,459	40	65,700	2,2
Gefleborg	3	835	34	39,300	2,1
Jemtland	22	5,498	21	227,200	2,4
Vesterbotten	3	709	68	39,000	1,8
Norrbotten	1	236	60	17,100	1,4
Summa	350	88,555	08	2,559,820	3,5 ⁰ / ₁₀

300—400 kronor.

L ä n.	Antal egen- domar.	Arrende i penningar.	Taxerings- värde.	Arrende i procent af taxe- rings- värdet.	
Stockholm	14	5,012	21	110,900	4,5
Upsala	22	7,998	40	203,000	3,9
Södermanland	20	6,928	97	149,200	4,7
Östergötland	27	9,586	64	190,940	5,
Jönköping	37	12,962	15	284,500	4,6
Kronoberg	38	13,000	78	334,100	3,9
Kalmar	8	2,933	88	65,400	4,5
Gotland	1	390	78	6,800	5,7
Kristianstad	17	5,863	36	170,100	3,4
Malmöhus	11	3,741	98	123,700	3,
Halland	6	2,238	54	72,100	3,1
Göteborg	13	4,664	16	93,000	5,
Elfsborg	22	7,463	69	172,400	4,3
Skaraborg	34	11,704	06	313,100	3,7
Värmland	9	3,051	71	82,400	3,7
Örebro	6	2,244	70	55,980	4,
Västmanland	17	5,846	11	173,800	3,4
Kopparberg	8	2,694	10	64,600	4,2
Gefleborg	3	992	09	36,700	2,7
Jemtland	8	2,814	05	108,200	2,6
Vesterbotten	2	770	89	25,700	3,
Norrbotten	2	725	54	22,000	3,3
Summa	325	113,628	79	2,858,620	4 0/10

400—500 kronor.

L ä n.	Antal egen- domar.	Arrende i penningar.	Taxerings- värde.	Arrende i procent af taxe- rings- värdet.	
Stockholm	19	8,688	07	182,350	4,8
Upsala	23	10,243	80	269,700	3,8
Södermanland	17	7,639	50	150,850	5,1
Östergötland	18	8,297	79	167,400	5,
Jönköping	32	14,608	52	287,400	5,1
Kronoberg	23	10,191	17	235,300	4,3
Kalmar	7	3,345	26	71,900	4,7
Gotland	3	1,369	59	22,800	6,
Kristianstad	14	6,317	69	164,000	3,9
Malmöhus	12	5,404	—	198,100	2,7
Halland	6	2,813	37	84,000	3,3
Göteborg	13	5,680	55	116,100	4,9
Elfsborg	33	14,502	95	321,600	4,5
Skaraborg	19	8,494	31	204,700	4,1
Vernland	5	2,308	84	38,800	6,
Örebro	8	3,586	97	100,500	3,6
Vestmanland	14	6,415	77	164,100	3,9
Gefleborg	3	1,289	92	38,100	3,4
Jemtland	4	1,693	39	55,300	3,1
Norrbotten	3	1,310	63	33,300	3,9
Summa	276	124,202	09	2,906,300	4,3 ⁰ / ₁₀
Sammandrag.					
Egendomar med årligt arrende 200—300 Kr.	350	88,555	08	2,559,820	3,5
” ” ” ” 300—400 ”	325	113,628	79	2,858,620	4,
” ” ” ” 400—500 ”	276	124,202	09	2,906,300	4,3
Summa	951	326,385	96	8,324,740	3,9 ⁰ / ₁₀